

Сучасні заклади освіти України 2023 в режимі онлайн: дилеми, перспективи розвитку

*Висоцька Любов Віталіївна¹, Поліщук Олена Анатоліївна²,
Поливач Марія Анатоліївна³*

Опубліковано	Секція	УДК
28.06.2023	Освіта/Педагогіка	37.014.5

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8096583>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Метою даної статті є вивчення дилем та обґрунтування перспектив розвитку онлайн-навчання в сучасних закладах освіти України. Зазначається, що війна, яку росія розпочала проти України 24 лютого 2022 року, завдала серйозних втрат і спричинила руйнування в усіх сферах суспільного життя. Не стала винятком і сфера освіти. Це змусило українських освітян адаптувати навчальний процес до нових умов, і перехід до онлайн-освіти став необхідним. Онлайн-освіта дала змогу забезпечити продовження навчання здобувачів освіти і зберегти зв'язок між ними та педагогами, незважаючи на фізичну віддаленість і складні умови. Разом з тим, процес впровадження онлайн-навчання зіткнувся з низкою викликів і проблем. Зазначається, що в 2023 році онлайн-навчання має потенціал для подальшого розвитку та вдосконалення освітнього процесу, забезпечуючи більш широкий доступ до освіти, персоналізоване навчання, інтерактивність та співпрацю, розширений інструментарій та професійний розвиток, як викладачів, так і здобувачів освіти. В статті розглянуто різні варіанти режимів онлайн-навчання, зокрема синхронний, асинхронний та біхронний.

Ключові слова: заклади освіти України, освітній процес, дилеми, проблеми, освітні перспективи, російсько-українська війна, онлайн-навчання.

Modern educational institutions of Ukraine 2023 online: dilemmas, prospects for development

Annotation. The purpose of this article is to study the dilemmas and justify the prospects for the development of online education in modern educational institutions in Ukraine. It is noted that the war that Russia started against Ukraine on February 24, 2022, caused serious losses and destruction to all spheres of our life. The field of education was no

¹ кандидат педагогічних наук, викладач, відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж Національний авіаційний університет», Україна, 50045, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Туполева 1, <https://orcid.org/0009-0000-5768-0973>

² кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін, факультет менеджменту, Уманський національний університет садівництва, Україна, 20305, Черкаська обл., м. Умань, вул. Інститутська, 1, <https://orcid.org/0000-0001-6606-3221>

³ кандидат історичних наук, ст. викладач кафедри журналістики та мовної комунікації, гуманітарно-педагогічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна, 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, <https://orcid.org/0000-0003-0975-4987>

exception. This forced the educational process to be adapted to new conditions, and the transition to online education became a necessity. It is noted that during the planning and organization of the educational process in educational institutions during martial law, it is also necessary to take into account the specific features of each specific region, in particular: proximity to the occupied territories; the number of employees of educational institutions who are in Ukraine and the number of employees who have gone abroad; teachers have devices for organizing the educational process using digital technologies and a permanent Internet connection; the availability of devices for educational process organization through digital technologies and a constant Internet connection for those seeking education. Online education made it possible to ensure the continuation of the education of the students and to maintain the connection between them and the teachers, despite the physical distance and difficult conditions. However, the implementation of online learning has faced many challenges and problems.

It is noted that in the coming year 2023, online education will continue to expand and become even more integrated into the educational process. In 2023, online learning has the potential to further develop and improve the educational process, providing wider access to education, personalized learning, interactivity, collaboration, expanded tools, and professional development of teachers, as well as learners. The article examines various modes of online learning, including synchronous, asynchronous, and blended.

Keywords: educational institutions of Ukraine, educational process, dilemmas, problems, educational prospects, russian-Ukrainian war, online learning.

Вступ

Війна, яку росія розпочала проти України 24 лютого 2022 року, завдала серйозних втрат та спричинила руйнування в усіх сферах суспільного життя нашої країни. Не стала виключенням і сфера освіти. Внаслідок воєнних дій освітній процес в Україні було на певний час призупинено. Багато будівель освітніх закладів зазнали руйнувань або були зовсім знищені. Учасники освітнього процесу, включаючи здобувачів освіти і педагогічний персонал, опинилися в різних, часом надскладних, умовах. Деякі з них були вимушені переселитися за межі України, або покинути свої оселі в зоні бойових дій та переїхати деінде. Дехто залишився на тимчасово окупованих територіях. Все це змусило освітян адаптувати навчальний процес до нових реалій життя, і перехід до онлайн-освіти став необхідністю.

Онлайн-освіта дала змогу забезпечити продовження навчання здобувачів освіти і зберегти зв'язок між здобувачами освіти та педагогами, незважаючи на фізичну віддаленість і складні умови. Разом з тим, процес впровадження онлайн-навчання зіткнувся з низкою викликів і проблем. Найголовніше – це те, що не всі здобувачі та педагоги мали доступ до необхідного обладнання і інтернету. Це стало особливо гостро відчуватися на тимчасово окупованих територіях, де російська окупаційна влада контролювала доступ до ресурсів. Також багато учасників освітнього процесу були змушені переселятися до інших регіонів України або навіть за її межі.

Однак, не дивлячись на усі проблеми та загрози, потенціал та перспективи онлайн-освіти для майбутнього є незаперечними. Надзвичайно важливим моментом для якісного навчання залишився безпосередній зв'язок здобувача освіти з викладачем – можливість задати та вирішити незрозумілі питання, обговорити різні теми, подискутувати. З цими завданнями цілком достойно, в наших реаліях, впоралася онлайн-освіта.

Теоретико-методологічну основу даного питання складають напрацювання науковців, серед яких: А. Баталова [1], Ю. Багачков [2], О. Гулай [3], Н. Куриш [5], А. Литвин [4], М. Мар'єнко [6], Т. Мельник [7], О. Носенко [8], А. Сіленко [9] та ін.

Мета даної статті – дослідити дилеми та обґрунтувати перспективи розвитку сучасних закладів освіти України в режимі онлайн.

Результати

Організація онлайн-навчання залежить від різних факторів, які включають наявність матеріально-технічної бази, можливості щодо ергономіки, а також соціально-психологічні аспекти. Однак в умовах воєнного стану, де виникають додаткові виклики та загрози, необхідно враховувати й інші фактори, пов'язані з безпекою здобувачів освіти та педагогів, а також особливості закладів освіти [6, с. 34].

Перш за все, інформаційна безпека стає найважливішою проблемою. Забезпечення захисту персональних даних учасників освітнього процесу, захист від хакерських атак та недозволених доступів стають пріоритетними завданнями. Окрім того, необхідно враховувати фізичну безпеку учасників навчального процесу. В умовах воєнного конфлікту можуть бути додаткові ризики, пов'язані з вірогідністю бомбардування або вторгнення на територію, де розташований навчальний заклад [9].

Під час планування та організації навчального процесу у закладах освіти під час воєнного стану варто враховувати також й специфічні особливості кожної конкретної області, зокрема:

- наближеність до окупованих територій. Учасники освітнього процесу з цих територій можуть мати обмежений доступ до освітніх ресурсів та інфраструктури. Необхідно забезпечити альтернативні засоби навчання для цих учасників;
- кількість співробітників закладів освіти, які перебувають в Україні, та кількість співробітників, які виїхали за кордон. Наявність та доступність викладачів є важливим фактором для забезпечення навчального процесу. Необхідно враховувати можливість віддаленого спілкування та роботи з викладачами, які знаходяться за кордоном;
- наявність у викладачів пристроїв для організації навчального процесу засобами цифрових технологій та постійного інтернет-з'єднання. Викладачі повинні мати доступ до необхідного обладнання та інтернету для проведення онлайн-навчання. Необхідно забезпечити наявність та функціональність цифрових інструментів для ефективної організації навчального процесу;
- наявність у здобувачів освіти пристроїв для організації навчального процесу засобами цифрових технологій та постійного інтернет-з'єднання. Здобувачі освіти повинні мати доступ до пристроїв та стабільного інтернет-з'єднання для здійснення навчання з використанням цифрових ресурсів.

Оптимальним варіантом організації навчального процесу під час воєнного стану може бути використання одного з режимів онлайн-навчання, зокрема синхронного, асинхронного чи біхронного [5]. Проте слід враховувати, що синхронний режим можливий тільки в певних регіонах, де немає постійних повітряних тривог. У разі, якщо повітряні тривоги оголошуються часто, можуть бути застосовані різні сценарії, такі як продовження навчання у синхронному режимі після тривоги або перехід до асинхронного навчання.

Асинхронний режим роботи викладача з групою передбачає попереднє надання всього навчального матеріалу на окремій платформі. Цей матеріал може бути доступним здобувачам освіти одразу, або відкриватися поетапно за умови виконання попередніх кроків або завдань. Такий підхід дає змогу контролювати процес оволодіння навчальним матеріалом та дозволяє здобувачам освіти працювати у зручній для них час та в оптимальному темпі. Крім того, асинхронний режим дає здобувачам освіти можливість повертатись до матеріалу та переглядати його в будь-який час, що сприяє більш гнучкому навчанню із залученням цифрових технологій.

Відмінність біхронного режиму роботи полягає у можливості здобувачів освіти підключатись до запланованих подій у реальному часі. У біхронному режимі зберігаються основні принципи асинхронного навчання, але додається опція проведення занять у режимі реального часу, наприклад, консультацій.

Це означає, що здобувачі освіти можуть брати участь в консультаціях з окремих тем, як індивідуально, так і у групі, у режимі реального часу. Такі консультації можуть бути записані у відеоформаті та зберігатись на платформі як додатковий навчальний матеріал. Це дозволяє здобувачам переглядати записи консультацій у зручний для них час і повторювати матеріал.

Біхронний режим роботи поєднує гнучкість асинхронного навчання з можливістю інтерактивної співпраці здобувачів освіти і викладачів у реальному часі. Це може бути особливо корисним під час воєнного стану, коли здобувачі освіти можуть мати обмежений доступ до звичайних уроків, але все ще можуть брати участь у навчальному процесі через відеоконференції, онлайн-зустрічі та інші інтерактивні форми навчання [5, с. 202].

Онлайн-навчання використовує різноманітні елементи технологій для забезпечення ефективної комунікації та взаємодії між здобувачами освіти та викладачами [10]. Серед них зазначимо:

1. *Цифрові платформи.* Онлайн-навчання використовує спеціальні цифрові платформи.

Протягом останніх десятиліть з'явилося багато цифрових інструментів і платформ для асинхронного чи біхронного режимів навчання. В Україні найпопулярнішими системами управління навчальним процесом стали Google Classroom, Microsoft Teams і Moodle. Ці цифрові інструменти доступні як безкоштовно, так і за певну плату, і використовуються у багатьох освітніх закладах [3, с. 15].

Цифрові інструменти Google, такі як Google Drive, Google Docs, Google Sheets і Google Slides, є потужними засобами для поліпшення освітнього процесу в сучасних умовах [3, с. 20]. Так, Google Drive є хмарним сховищем, що дозволяє здобувачам освіти створювати, зберігати та організовувати свої файли в онлайн-середовищі. Воно підтримує різні типи файлів, включаючи документи, презентації, таблиці, зображення, аудіо та відео. Користувачі можуть спільно працювати над файлами, ділитися доступом до них з іншими користувачами, контролювати права доступу та забезпечувати зручну організацію файлової структури.

Google Docs є онлайн-редактором документів, який дозволяє створювати, редагувати та спільно працювати над текстовими документами в режимі реального часу. Він має багатий набір інструментів для форматування тексту, створення заголовків, списків, таблиць, вставки зображень та гіперпосилань. Користувачі можуть одночасно редагувати документи, залишати коментарі та отримувати сповіщення про зміни.

Google Sheets є електронною таблицею, яка дозволяє створювати, редагувати та аналізувати дані в табличному форматі. Вона має функціональність для розрахунків, формул, сортування та фільтрації даних. Користувачі можуть спільно працювати над таблицями, ділитися доступом до них та використовувати вбудовані діаграми та графіки для візуалізації даних.

Google Slides є інструментом для створення презентацій. Він надає користувачам можливість створювати слайди з текстом, зображеннями, відео та анімацією. Користувачі можуть вибирати з різних шаблонів дизайну, застосовувати переходи між слайдами та додавати коментарі [2].

2. *Відеоконференції.* За допомогою вебкамер та спеціального програмного забезпечення учасники освітнього процесу можуть проводити відеоконференції.

Платформи відеозв'язку та конференцій є корисними для проведення відеоконференцій, лекцій, семінарів та зустрічей в онлайн-середовищі. Вони дають змогу здійснювати взаємодію в реальному часі, обмінюватися інформацією та проводити різні форми навчання на віддаленій основі.

Один з популярних інструментів для відеоконференцій і онлайн-занять – це платформа Zoom. З використанням цієї платформи можна зручно проводити заняття з вищої або прикладної математики. Платформа надає можливість проводити відеоконференції та онлайн-зустрічі, де викладач може викладати та пояснювати новий матеріал, розв'язувати прикладні задачі з використанням спільного доступу до екрану (screensharing) і звуку [1, с. 139].

Окрім того, в Zoom є вбудована інтерактивна дошка, на яку можна швидко перейти. Це дає змогу створювати візуальні малюнки або графіки, що допомагає здобувачам освіти краще розуміти графічний розв'язок задачі.

Якщо у здобувача освіти не працює мікрофон, він може використовувати чат для написання своїх відповідей. Через чат також можна передавати файли всім здобувачам освіти або вибраним особам.

Важливою перевагою Zoom є легкість створення і передачі облікового запису та посилання на нього. Ця програма чудово підходить як для індивідуальних, так і для групових занять. Здобувачі освіти можуть отримати доступ до занять як з комп'ютера, так і з планшета або телефону. Завдяки Zoom будь-хто, хто має обліковий запис, може з легкістю домовитись про зустріч з іншими учасниками.

Також є альтернативи Zoom, серед них: Wave.video, Google Meet, Zoho Meeting, Microsoft Teams, Skype, GoTo Meeting, VooV, Jitsi Meet, Talky, Webex та ін.

3. *Електронна пошта та чат.* Використання електронної пошти та чату дає змогу викладачам та здобувачам спілкуватися, обмінюватися інформацією, задавати питання та отримувати відповіді у зручний для них час. Це також дає змогу забезпечити індивідуальну підтримку та консультації.

Порівняльний аналіз месенджерів, який провели у своєму дослідженні О. Носенко, Ю. Носенко та Р. Шевчук показав, що Telegram лідирує серед інших аналогічних сервісів [8].

Незважаючи на те, що месенджери можуть відрізнитися за своїми характеристиками, всі вони відіграють важливу роль у сучасній комунікації та мережевих взаєминах, і мають кілька спільних рис. Серед них можна відзначити те, що вони безкоштовні, дозволяють обмінюватися різноманітними форматами даних, такими як зображення, анімація, аудіо- та відеофайли, документи і багато іншого. Крім того, месенджери дають можливість створювати групи та синхронізувати їх на різних пристроях. Узагальнюючи, використання Telegram Messenger має свої переваги для підтримки освітнього процесу (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги використання Telegram Messenger для підтримки освітнього процесу

№ п/п	Перевага	Характеристика
1	Кросплатформність	Telegram підтримує різні операційні системи і пристрої, такі як Android, iOS, Windows Phone, Windows, macOS, GNU/Linux. Тому месенджер можна використовувати на будь-якому пристрої у зручний для користувача спосіб
2	Синхронна та асинхронна взаємодія	Telegram може бути використаний як для спілкування в реальному часі (синхронний формат), так і для обміну повідомленнями незалежно від часу та місця

		(асинхронний формат). Це дає змогу здобувачам освіти та викладачам зручно комунікувати та спілкуватися в межах освітнього процесу
3	Різноманітність форматів повідомлень	Telegram підтримує обмін текстовими повідомленнями, голосовими та відеоповідомленнями, фотографіями, відео, а також файлами різних форматів. Це дозволяє ефективно передавати інформацію та матеріали у різних форматах
4	Різноманітність взаємодії	Telegram надає можливість здійснювати аудіо- і відеодзвінки, організувати вебконференції, створювати групи та канали. Це дає змогу проводити віртуальні зустрічі, ділитися знаннями та спілкуватися у режимі реального часу
5	Підтримка педагогічних задач	Telegram може бути використаний для представлення навчального матеріалу, повторення, контролю знань тощо. Крім того, ви можете додавати матеріали безпосередньо в месенджер або використовувати гіперпосилання на зовнішні джерела, такі як відеофрагменти або тестові програми

Джерело: [8]

4. *Форуми та обговорення.* Цифрові платформи можуть містити форуми та інші інструменти для обговорення, де викладачі та здобувачі освіти можуть обмінюватися думками, задавати питання, ділитися своїми дослідженнями та ідеями. Це сприяє взаємодії у спільноті та колективному навчанню.

Серед переваги форумів відмітимо:

- *обмін знаннями.* Форуми є зручними майданчиками для обміну знаннями між викладачами та здобувачами освіти. Вони створюють сприятливу атмосферу для активного обговорення тем, питань, ідей, досліджень та досвіду. Через такий обмін інформацією, учасники можуть збагатити свої знання, отримати нові погляди та інсайти.

На форумах викладачі можуть ділитися своїми професійними знаннями та методиками навчання, а здобувачі освіти – своїми спостереженнями, розумінням матеріалу та результатами власних досліджень. Цей обмін стимулює колективне навчання та зміцнює і збагачує спільноту, оскільки учасники взаємодіють між собою, доповнюють один одного і діляться цінним досвідом.

- *підтримка.* На форумах можна зустріти експертів, які можуть надати цінні відповіді на питання та допомогти з розв'язанням проблем. Такі форуми стають важливим джерелом підтримки та порад, особливо коли виникає складність або потреба у роз'ясненні певних питань.
- *глибше обговорення.* Форуми надають унікальну можливість для глибшого обговорення певної теми. Учасники форумів можуть розглядати різні погляди, аргументи та докази, що дозволяє розширити розуміння заданої теми.

Під час обговорень на форумах учасники можуть представляти свої власні думки, обґрунтовувати їх аргументами та наводити докази. Цей процес стимулює розвиток критичного мислення та аналітичних навичок, оскільки учасники повинні розглядати різні точки зору, оцінювати їх достовірність та логічність, а також вміти аргументовано відповідати на запитання та виклики, які можуть виникнути під час обговорень.

Глибше обговорення на форумах також сприяє виявленню нових ідей та підходів до проблем. Учасники можуть викладати свої унікальні погляди, ділитися своїм

досвідом та пропонувати нові рішення. Цей процес сприяє творчому мисленню та розвитку інноваційних підходів до навчання та інших сфер життя.

- *архівування інформації*. Форуми мають важливу перевагу – вони зберігають історію обговорень. Це означає, що всі обговорення, думки, ідеї та досвід, які були висловлені на форумі, залишаються доступними для подальшого використання та посилання.

Цифровий архів знань, який створюється завдяки форумам, є цінним ресурсом для майбутніх поколінь здобувачів освіти. Студенти можуть звертатися до цього архіву, переглядати попередні обговорення та знайомитися з думками та рішеннями, які вже були висловлені. Це дає змогу збагатити своє розуміння теми, вивчити різні підходи та знайти відповіді на свої запитання.

Окрім того, цифровий архів форумів дозволяє зберігати цінну інформацію та досвід, що накопичується протягом тривалого часу. Це особливо корисно, оскільки здобувачі освіти можуть повертатися до попередніх обговорень та використовувати їх для досліджень, проєктів або подальшого розвитку своїх знань.

5. *Застосунки для спільної роботи*. Існують різні цифрові інструменти та застосунки, які дозволяють виконувати спільні проєкти, редагувати документи в режимі реального часу, створювати спільні презентації та ділитися матеріалами. Це забезпечує колективну роботу та співпрацю між учнями/студентами та викладачами, незалежно від їх місця знаходження.

Існує кілька платформ та застосунків, які можуть бути використані для спільної роботи над проєктами, завданнями та документами. Серед найбільш популярних нині:

- Google Документи, Таблиці та Презентації (використовуючи хмарні інструменти від Google, можна створювати та редагувати текстові документи, електронні таблиці та презентації в режимі реального часу. Кілька користувачів можуть спільно працювати над файлами, вносити зміни та коментувати матеріали);
- Microsoft Office 365 (платформа надає хмарні версії програм Microsoft Office, таких як Word, Excel та PowerPoint, де можна спільно редагувати документи та співпрацювати над проєктами);
- Dropbox (хмарне сховище файлів, яке дає змогу спільно редагувати та синхронізувати документи між різними користувачами);
- Trello (онлайн-інструмент управління проєктами, призначений створювати дошки, списки та картки для організації завдань та спільної роботи з командою);
- Slack (комунікаційна платформа для командної роботи, яка надає можливість обміну повідомленнями, створення каналів та спільну роботу над файлами);
- Asana (інструмент для управління завданнями допомагає створювати проєкти, призначати завдання та відстежувати прогрес);
- Evernote (цифровий нотатник дає змогу створювати, організувати та ділитися нотатками, списками завдань та матеріалами).

Ці застосунки дозволяють спільно працювати над проєктами, обмінюватися ідеями та матеріалами, а також ефективно комунікувати в режимі реального часу. Вибір конкретного інструменту залежить від ваших потреб та вимог проєкту.

6. *Адаптивні технології*. Деякі платформи використовують адаптивні технології, які аналізують прогрес учня/студента та надають індивідуальні рекомендації щодо навчального матеріалу. Це допомагає забезпечити персоналізоване навчання та підтримку здобувачів освіти у їх індивідуальному навчальному процесі.

Серед поширених адаптивних технологій відмітимо MOODLE, що нині є однією з найпоширеніших систем управління навчанням, яка використовується в багатьох вітчизняних та міжнародних закладах освіти. MOODLE є відкритою платформою, що

дає змогу організувати взаємодію між викладачами та здобувачами освіти, а також надає засоби для створення та керування дистанційними курсами [7, с. 107].

Основні функції MOODLE включають можливість створення навчальних курсів, керування доступом до них, використання часових обмежень, оцінювання знань здобувачів освіти, надсилання та перевірку практичних завдань, а також проведення рубіжних та підсумкових оцінювань (заліків, іспитів).

Взагалі, MOODLE є потужним інструментом для організації онлайн-навчання та сприяє взаємодії між викладачами та здобувачами освіти через свої функціональні можливості.

Отже, вищерозглянуті технології допомагають створити ефективне онлайн-середовище, в якому здобувачі освіти можуть навчатися, спілкуватися та співпрацювати разом з викладачами, незалежно від фізичної відстані між ними.

У рамках даного дослідження варто також зазначити, що в процесі онлайн-навчання може виникнути ряд проблем, які варто враховувати [4, с. 447–448]. Одна з них – відсутність прямого контакту між здобувачами освіти та викладачами. Унеможливлення особисто зустрічатися та спілкуватися з викладачами та одногрупниками впливає на виникнення почуття самотності та недостатньої підтримки в навчанні, що може негативно позначитися на успішності студента. Тому важливо забезпечити можливість взаємодії між здобувачами освіти та викладачами, наприклад, за допомогою відеоконференцій, електронних форумів, чатів та інших засобів комунікації.

Друга проблема, з якою можуть стикатися студенти, – це проблеми з технічною підтримкою. Під час використання електронних платформ та програм для навчання можуть виникати недоліки в обладнанні, проблеми зі з'єднанням, віруси та інші технічні несправності, що спричинятимуть незручності та негативно впливатимуть на навчання. Тому важливо забезпечити належну технічну підтримку та доступність необхідного обладнання для студентів.

Третя проблема, що виникає при дистанційному навчанні, – це незручності в організації та плануванні навчального процесу. У зв'язку з тим, що студенти можуть мати різний розклад та часовий пояс, організація занять та планування роботи може стати складним завданням. Це може вплинути на гнучкість навчального процесу та змусити студентів знаходити компроміси, щоб вирішити ці проблеми.

Для успішного онлайн-навчання важливо вирішувати ці проблеми, забезпечуючи можливість взаємодії між здобувачами освіти та викладачами, надаючи належну технічну підтримку та забезпечуючи гнучкість в організації та плануванні навчального процесу.

Висновки

Нині перед українськими освітянами стоїть виклик забезпечити якісний навчальний процес в умовах воєнного стану та забезпечити безпеку та психологічне здоров'я, як здобувачів освіти так і викладачів. Допоки триває воєнна агресія РФ, всі учасники освітнього процесу в Україні мають бути готові до роботи в непередбачуваному та швидкозмінному середовищі.

Як і минулого року, у 2023 році вітчизняні заклади освіти будуть стикатися з певними проблемами та дилемами, пов'язаними з режимом онлайн-навчання. Серед найпоширеніших проблем залишаться:

- *доступ до технологій*. Зрозуміло, що онлайн-навчання передбачає наявність доступу до комп'ютерів, надійного інтернет-з'єднання та необхідного програмного забезпечення. Однак не всі здобувачі освіти в нинішніх реаліях

мають такий доступ, особливо в сільських районах або в малозабезпечених громадах. Це може призводити до нерівності в доступі до якісної освіти;

- *соціальна взаємодія*. Онлайн-навчання обмежує можливості соціальної взаємодії між здобувачами освіти та викладачами. Відсутність фізичного контакту та живого спілкування може впливати на формування міжособистісних відносин, співробітництва та колективного навчання;
- *мотивація та самодисципліна*. Для успішного онлайн-навчання необхідна висока самодисципліна та мотивація. Деяким здобувачам освіти може бути важко управляти своїм часом, установлювати режим роботи та залишатися зосередженими під час онлайн-занять. Це може впливати на якість їх навчання та досягнення планованих результатів;
- *оцінювання та контроль*. Онлайн-навчання може ускладнити процес оцінювання та контролю знань. Необхідно знайти ефективні методи проведення екзаменів та контрольних робіт, а також забезпечити надійність процесу оцінювання;
- *підтримка технічних питань*. Організація онлайн-навчання вимагає підтримки технічних питань. Викладачам та здобувачам освіти може знадобитися допомога щодо встановлення та налаштування необхідного програмного забезпечення, розв'язання технічних проблем зі з'єднанням або доступом до матеріалів.

Вважаємо, що ці питання залишатимуться актуальними в 2023 році, тому важливо шукати рішення, які забезпечують рівні можливості та доступ до якісних знань усім здобувачам освіти.

Разом з тим, у 2023 році онлайн-навчання продовжить розширюватися і ще більше інтегруватися у навчальний процес. На нашу думку, перспективами онлайн-навчання для вітчизняних закладів освіти є:

1. *Розширення доступу до освіти*. Онлайн-навчання дає змогу забезпечити доступ до освіти для людей, які раніше не мали такої можливості. Насамперед для здобувачів освіти з віддалених районів, людей з обмеженими можливостями або тих, хто має обмежені можливості для фізичної присутності в навчальних закладах. Розширення доступу до освіти сприяє більшій рівності та інклюзивності у системі освіти.

2. *Персоналізоване навчання*. Застосування технологій у режимі онлайн дозволяє впроваджувати адаптивне навчання, яке враховує індивідуальні потреби та можливості кожного учня (або студента). Аналітика даних та інтелектуальні системи можуть аналізувати прогрес здобувача, його сильні та слабкі сторони і надавати індивідуальні рекомендації щодо навчання. Це допомагає підтримувати здобувачів освіти у їх особистому навчальному процесі та покращує якість навчання.

3. *Інтерактивність та співпраця*. Онлайн-платформи надають можливість для активної інтеракції між здобувачами освіти та викладачами незалежно від їх місця знаходження. Вони можуть спілкуватися через відеоконференції, чати, форуми або спільні проекти. Це сприяє зміцненню співробітництва, обміну ідеями та взаємному навчанню між здобувачами освіти та викладачами.

4. *Розширення інструментарію*. З'являються нові цифрові інструменти та платформи, які полегшують організацію та проведення онлайн-занять. Вони надають можливості для створення та редагування документів в режимі реального часу, спільної роботи над проектами, використання інтерактивних дошок, відеоконференцій, тестування та оцінювання тощо. Розвиток таких інструментів сприяє покращенню ефективності навчання та спільної роботи.

5. *Професійний розвиток викладачів*. Онлайн-навчання вимагає від викладачів нових навичок та компетенцій у використанні технологій та організації навчального процесу в онлайн-середовищі. Тому перспективною є підтримка професійного

розвитку викладачів, включаючи навчання використанню нових інструментів, методів та підходів до онлайн-навчання.

Загалом, режим онлайн-навчання має потенціал для подальшого розвитку та вдосконалення освітнього процесу, забезпечуючи більш широкий доступ до освіти, персоналізоване навчання, інтерактивність та співпрацю, розширений інструментарій та професійне зростання викладачів.

Список використаних джерел

1. Баталова А. Б. Приклад використання інтернет-платформи zoom в умовах переходу на дистанційне навчання в період пандемії. *Розвиток освіти, науки та бізнесу: результати 2020* : тези доповідей Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, (м. Дніпро, 3–4 грудня 2020 р.). Дніпро, 2020. Т. 1. С. 129–131. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/8888/1/2.pdf> (дата звернення: 08.06.2023).
2. Богачков Ю. М., Букач А. В., Ухань П. С. Комплексне застосування Google Classroom для створення варіативних дистанційних курсів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 76 (2). С. 290–303. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3338> (дата звернення: 08.06.2023).
3. Гулай О., Кабак В. Цифрові інструменти GOOGLE як засіб удосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2023. Т. 1, № 2. С. 14–23. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.22.2.2> (дата звернення: 08.06.2023).
4. Ефективність впровадження дистанційного навчання в закладах вищої освіти: виклики та перспективи / А.Ф. Литвин та ін. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 3 (9). С. 440–453. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-3\(9\)-440-453](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-3(9)-440-453) (дата звернення: 17.06.2023).
5. Куриш Н. К. Впровадження біхронного режиму онлайн-навчання в закладах післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. №3 (39). С. 199–204. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-28> (дата звернення: 08.06.2023).
6. Мар'єнко, М., Сухих, А. Організація навчального процесу у ЗЗСО засобами цифрових технологій під час воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*. 2022. № (2). С. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-31-37> (дата звернення: 08.06.2023).
7. Мельник Т. А., Волчкова Г. К. Досвід застосування LMS MOODLE при дистанційному навчанні у закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. №192. С. 106–111. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-192-106-111> (дата звернення: 08.06.2023).
8. Носенко О., Носенко Ю. Шевчук Р. Використання месенджера TELEGRAM як засобу підтримки освітнього процесу в умовах карантинних обмежень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2023. Т. 94, №2. С. 114–127. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v94i2.5185> (дата звернення: 08.06.2023).
9. Сіленко А. О., Крук Н. В. Дистанційна освіта: альтернатива чи додаткові можливості традиційної освіти? *Актуальні проблеми політики*. 2022. № 69. С. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1308> (дата звернення: 08.06.2023).
10. Distance education in the conditions of martial law in institutions of higher education: development and practice / Н. Marynchenko et al. *Revista Eduweb*. 2022. Vol. 16, No. 3.

Р. 79–90. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.03.6> (дата звернення: 08.06.2023).